

Nr 454

Av herr Hamrin i Kalmar m. fl., *angående användningen av markfotogrammetri inom kulturminnesvården.*

(Lika lydande med motion nr 367 i Första kammaren)

Intresset för kulturminnesvård i Sverige går tillbaka till 1630, då Gustav II Adolf utfärdade ett memorial för dem som är antagna att vara "riksens antikvarier och hävdasökare". År 1666 utfärdades ett påbud till skydd för forntida minnesmärken och kyrkor, världens äldsta kulturminneslag. Den enkla dokumentation i form av teckningar och beskrivningar som utfärdades under stormaktstiden är i dag ett ovärderligt material för forskningen. Teckningar av bl. a. Hadorph, Peringskiöld och Erik Dahlbergh ger oss kunskap inte bara om utseende och geometri hos enskilda monument och byggnadsverk, som nu har försvunnit, utan över huvud taget om ett viktigt skede i vårt lands historia.

I vår tid har kulturminnesvården fått en mera utvecklad organisation, men den snabba samhällsutvecklingen ställer också större krav på verksamheten. Fornminnen, värdefulla byggnader och hela miljöer måste offras för samhällsnyttan. Kulturhistoriskt märkliga byggnadsverk är enligt lag skyddade mot förstörelse eller åverkan, men det finns många andra värdefulla objekt som inte åtnjuter liknande skydd. En tillfredsställande dokumentation, som med tillräcklig kvalitet även tillåter en rekonstruktion av sådana föremål, är i många fall en mycket angelägen uppgift. Detta innebär bland annat en tillfredsställande bestämning av de geometriska egenskaperna, t. ex. storlek, läge och form.

Fotograferingstekniken har i stor omfattning använts för dokumentation av byggnadsverk och liknande objekt, men som regel har man hittills i huvudsak eftersträvat endast en rent bildmässig framställning utan större hänsyn till de geometriska förhållandena. Egentlig uppmätning av byggnadsverk med geodetiska metoder förekommer ibland men innebär i regel ett så tidskrävande och dyrbart arbete att sådan metodik icke kan anses såsom ett standardförfarande. Om föremålet är av oregelbunden natur är det knappast tänkbart att tillräckligt detaljerat utföra uppmätningen med sådana förfaranden under ekonomiskt acceptabla villkor.

Emellertid kan fotografiska bilder under vissa bestämda förutsättningar användas för detaljerade uppmätningar med hög kvalitet av godtyckliga föremål. Tekniken benämnes *fotogrammetri* och innebär användningen av fotografiska bilder för att bestämma geometriska egenskaper såsom storlek, läge och form hos fotograferade föremål. Man brukar skilja emellan flyg- och markfotogrammetri alltefter kamerans läge vid fotograferingen. I Sverige användes flygfotogrammetrin i stor omfattning

för kartläggning av terräng och har även i betydande omfattning prövats för noggrann uppmätning av kulturhistoriskt intressanta terrängpartier och byggnadsverk (Alvastra klosterruin m. fl.). Av naturliga skäl (perspektivet, de tämligen höga flygkostnaderna) är emellertid flygfotogrammetrins användbarhet för en fullständig dokumentation av byggnadsverk tämligen begränsad.

Markfotogrammetrin, ev. i kombination med flygfotografiska översiktsbilder, har visat sig vara av mycket stort värde för dokumentationsuppgifter av här ifrågasatt slag. Fotograferingen utföres med speciella mätkameror från lämpliga punkter. Mätningarna kan utföras med en kvalitet och detaljrikedom som kan varieras inom vida gränser alltefter behovet. Bildmaterialet kan, efter enkla men effektiva kontroller, arkiveras för bearbetning i framtiden och innebär en utomordentlig möjlighet att för framtiden bevara de bildmässiga och geometriska egenskaperna hos fotograferade föremål. Fotograferingen är i allmänhet en snabb och enkel procedur, men utrustningens geometriska och fotografiska egenskaper måste hållas under god kontroll.

Tämligen omfattande erfarenheter av markfotogrammetrins användning inom kulturminnesvården föreligger utomlands och även i Sverige. I vissa länder, t. ex. Tyskland, Österrike och Frankrike, har man sedan tämligen länge organiserat en systematisk fotografering av kulturhistoriska föremål med mätkameror. Bildmaterialet har visat sig vara av mycket stort värde efter t. ex. det senaste världskrigets förödelse.

I Sverige har under de senaste decennierna en tämligen omfattande forskningsverksamhet bedrivits vid institutionen för fotogrammetri vid tekniska högskolan i Stockholm för att undersöka bl. a. de allmänna förutsättningarna för markfotogrammetrins användning inom kulturminnesvården. Särskilt intresse har ägnats åt de geometriska egenskaperna hos kameror, bildmaterial och bearbetningsteknik samt de allmänna ekonomiska förutsättningarna. I samarbete med statliga och privata organisationer har ett stort antal praktiska tillämpningar genomförts inom och utom landet. Såsom exempel kan nämnas fotografering och uppmätning av föremål och byggnadsverk i Egypten, ett utgrävningsområde med slottsruin vid San Giovenale i Italien, ett stort antal äldre byggnadsverk i Sverige. I samtliga fall har fotograferings- och uppmätningstekniken visat sin mycket stora användbarhet och anpassningsförmåga, vilket även omvitnats av sakkunniga inom olika användningsområden.

Sedan nu de allmänna förutsättningarna för markfotogrammetrins användning inom kulturminnesvården grundligt genomarbetats och tillräcklig erfarenhet från praktisk tillämpning föreligger torde tidpunkten vara inne för en systematisk mätfotografering av våra viktigaste kulturhistoriska föremål samt betryggande arkivering och fortlöpande kontroll av bildmaterialet. Frågan synes vara av så stort allmänt intresse att formerna och statens insats för verksamheten snarast bör utredas av sakkunniga på området.

Med hänsyn till den omständigheten att alla föremål befinner sig i olika stadier av förändring och förstörelse, något som kan gå synnerligen snabbt och fullständigt bl. a. i händelse av krig, är uppenbarligen snabba åtgärder önskvärda.

Med hänvisning till ovanstående hemställes,
att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t be-
gära utredning rörande formerna och statens insats för markfoto-
grammetrins användning inom kulturminnesvården.

Stockholm den 25 januari 1968

Mac P. Hamrin (fp)
i Kalmar

Johannes Antonsson (cp)

Anders Jonsson (fp)

Birger Nilsson (s)

Bo Turesson (h)

Viola Sandell (s)

Erik Tobé (fp)
